TÜRKİYƏ CÜMHURİYYƏTİ - 100

UOT 94; UOT 94(479.24)

GÜNEL YUSİBOVA
Gəncə Dövlət Universiteti
"Sosial fənlər" kafedrasının dissertantı
forget379@gmail.com

AZƏRBAYCAN-TÜRKİYƏ HƏRBİ MÜNASİBƏTLƏRİNİN İLKİN HÜQUQİ BAZASININ TƏHLİLİ

Azərbaycan-Türkiyə münasibətləri müasir dövrdə bütün istiqamətlər üzrə inkişafının ən sürətli mərhələsini yaşayır. İki dövlət arasında hərbi-siyasi münasibətlər üçün də həmin fikri qeyd etmək olar. Torpaqlarının iyirmi faizinin işğal edilməsi reallığı və müstəqilliyini qorumaq ehtiyacı Azərbaycan Respublikasını ən etibarlı dövlət kimi həmişə Türkiyəyə arxalanmağa və xarici əlaqələrinin bütün sahələri üzrə, o cümlədən hərbi sahədə əsas tərəfdaş kimi əməkdaşlıq etməyə vadar etmişdir. Məhz bu münasibətlər, 44 günlük müharibə zamanı işğal altındakı torpaqların azad edilməsində həlledici rol oynamışdır. Münasibətlərin bu qədər səmimi olduğu iki dövlətə dünyada çox az rastlanmasına baxmayaraq, tərəflər arasında münasibətlər beynəlxalq hüquq çərçivəsindən kənara çıxmamışdır. Hərbi münasibətlərin bütün istiqamətləri üzrə əməkdaşlıq, Azərbaycanın müstəqilliyini əldə etdiyi gündən başlayaraq ikitərəfli və çoxtərəfli beynəlxalq müqavilələrə əsaslanmışdır. Bu məqalədə Azərbaycan-Türkiyə hərbi əlaqələrinin əsasını təşkil edən beynəlxalq hüquqi sənədlər və bu sənədlərdən irəli gələn konkret addımlar tədqiq edilmişdir.

Məqalənin elmi yeniliyi ondan ibarətdir ki, burada 1990-cı illərdə Azərbaycan ilə Türkiyə respublikaları arasında imzalanmış və hərbi münasibətləri tənzimləyən sənədlər tədqiq edilmişdir.

Tədqiqatın gəldiyi nəticəsi ondan ibarətdir ki, iki dövlət arasından hərbi münasibətlərin inkişafına hüquqi əsas hazırlamaq üçün, həmçinin dövrün tələblərinə uyğun həm müdafiə məqsədli təlimlərin keçirilməsi, həm də silah-sursat və hərbi ləvazimatların təmin edilməsinə imkan verən müqavilələr imzalanmış, hərbi münasibətlərin şaxələnməsinə uyğun olaraq hüquqi-normativ baza getdikcə təkmilləşdirilmişdir.

Açar sözlər: Azərbaycan-Türkiyə hərbi-siyasi əlaqələri, beynəlxalq hüquq normaları, beynəlxalq müqavilə.

Giriş. Azərbaycanın öz müstəqilliyini qorumaq zərurəti, həmçinin dövlətimizin ərazi bütövlüyünə qarşı bədnam qonşularımızın təcavüzü, onu fəal xarici siyasət aparmağa məcbur etmişdir. Azərbaycan aktiv şəkildə dünya geosiyasi arenasına qədəm qoymuş, həm qonşuları ilə, həm də dünyanın aparıcı güc mərkəzləri ilə hərtərəfli münasibətlər yaradaraq, özünü sülhsevər bir dövlət, eyni zamanda etibarlı tərəfdaş kimi tanıtmışdır.

Azərbaycanın öz müstəqillini yenidən əldə etməsinin üzərindən keçən otuz iki illik müddət ərzində, gənc respublikanın, dəstəyinə ən çox ehtiyac duyduğu və dəstəyini ən çox hiss etdiyi ölkə heç şübhəsiz qardaş Türkiyə Cümhuriyyəti olmuşdur.

Türkiyə Respublikasını Azərbaycanla etnik, tarixi köklər və mədəni ümumilik bağlayır. Əbəs yerə Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Azərbaycanla Türkiyənin "bir millət və iki dövlət" olduqlarını vurğulamamışdır. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra Türkiyə ilə münasibətlər daha da inkişaf etmiş, Ulu öndər H.Əliyevin və Azərbaycan Respublikasının Prezident cənab İlham Əliyevin uzaqgörən xarici siyasəti nəticəsində bu münasibətlər strateji hərbi-siyasi və iqtisadi partnyorluq

səviyyəsinə yüksəlmişdir. Türkiyə Azərbaycanın demək olar ki, bütün sahələrdə əsas dəstəkçisi və strateji tərəfdaşıdır.

Hərbi əməkdaşlığın ilk on ilinə baxış. Çanaqqala müharibəsində Azərbaycandan olan könüllülərin iştirakı, Bakının və ümumən Azərbaycanın azad edilməsində Türkiyənin dəstəyinin mühüm əhəmiyyəti, Türkiyənin İstiqlal Müharibəsi illərində Azərbaycanın maddi dəstəyi, erməni quldur dəstələrinin törətdiyi qırğınlar, Rusiya işğalı dövrlərində, iki tərəf arasında əlaqələrin mühüm hissəsini hərbi-siyasi əməkdaşlıq təşkil etmişdir [2, s.44].

Azərbaycan Türkiyə ilə həm Şimali Atlantika Müqaviləsi Təşkilatı (NATO) çərçivəsində, həm də ikitərəfli hərbi əlaqələr baxımından münasibətlərini formalaşdırmış və inkişaf etdirmişdir. Azərbaycanın NATO ilə əlaqələrə önəm verməsi həm də Türkiyə üçün xarici siyasət və təhlükəsizlik sahəsində diqqət etdiyi mühüm məqamlar arasında yer alır [1, s.4]. Ona görə də Türkiyə Azərbaycanın NATO ilə əlaqələrinin hər aspektdə inkişafına dəstək verir. Azərbaycan ilə NATO arasında əlaqələrin başlanğıc tarixi 1992-ci ildir. 1992-ci ildə Azərbaycan NATO-ya üzv olub. Türkiyə Azərbaycanı Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Proqramı çərçivəsində təşkilatın "Planlaşdırma və Təhlil Prosesi" Proqramında fəal iştirak etməyə təşviq edib. NATO-nun Sülh Naminə Tərəfdaşlıq proqramında iştirak edən dövlətlər qarşısında ən mühüm öhdəliyi Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Çərçivə Sənədinin səkkizinci maddəsində öz əksini tapıb. Şimali Atlantika Müqavilənin 4-cü maddəsini xatırladan bu maddədə qeyd olunur ki, tərəfdaş dövlətlərdən hər hansı biri öz ərazi bütövlüyü, siyasi müstəqilliyi və ya təhlükəsizliyinə birbaşa təhlükə hiss edərsə, NATO ilə məsləhətləşmələr apara bilər [6, s.78]. Bunun üzərinə 1994-cü il mayın 4-də Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Proqramının Çərçivə Sənədinin imzalanması ilə Azərbaycan-NATO əməkdaşlığı yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Praktik olaraq, Sülh Naminə Tərəfdaşlıq, Şimali Atlantika Şurasının əsaslandığı demokratik dəyərlərə, daha çox əməkdaşlığa və bu sahədə öhdəliklərə söykənir. Proqramın əsas məqsədi, tərəflərin istəklərini nəzərə alaraq hər bir tərəfdaş dövlətlə sabitliyi qorumaq, təhdidləri məhdudlaşdırmaq və təhlükəsizlik məsələlərində NATO və Tərəfdaş dövlətlər arasında xüsusi əməkdaşlıq əlaqələrini inkişaf etdirməkdir [1, s.2].

Məlumdur ki, 1999-cu ildə Qafqazda Cənub-Şərqi Avropa Sabitlik Paktı ideyası əsasında oxşar təkliflər irəli sürülüb. Bunlardan birincisi Ermənistanın irəli sürdüyü 3+3 (Rusiya, İran, Türkiyə və üç Cənubi Qafqaz ölkəsi) modelidir. Daha sonra Azərbaycan bu modelə dəyişiklik edərək, İranı burdan çıxarmış və ABŞ-ı əlavə edərək öz təklifini vermişdir [11, s.247-248]. Türkiyə bu məsələyə dair üçüncü bir təklif vermişdir. Dövrün prezidenti Süleyman Dəmirəl 2000-ci ilin yanvarında Gürcüstana səfər etdi. Səfər zamanı o, Azərbaycanın ATƏT çərçivəsində "Qafqaz Sabitlik Paktı" adı altında irəli sürdüyü təklifdən çox da fərqlənməyən bir modeldən danışıb, müvafiq dövlət başçılarına məktublar da göndərib. Bu dövrdə Qərbin beyin mərkəzlərindən biri dərhal bu mövzuda ətraflı hesabat dərc etdi. Yenə bir həftə sonra Rusiya Türkiyənin bu çıxışı üçün öz təşəbbüsü ilə 3+1 formulu olan "Qafqaz dördlüyü" təklifini irəli sürdü (Bundan sonra bu dördlük iyunun 1-də Minskdə zirvə toplantısı keçirdi. , 2000). Bu arada Ermənistan öz təklifini hazırlayıb və ABŞ və Aİ-ni də əlavə etməklə 3+3+2 düsturunu yenidən təklif edib [11, s.247-248].

2000-ci illərin əvvəllərində Türkiyə keçmiş sovet respublikalarına, o cümlədən Gürcüstan, Azərbaycan və Ukraynaya qarşı ümumi xarici siyasət qurmaq qərarına gəldi. Buna görə yeni xarici siyasətdə siyasi və iqtisadi sabitliyə malik, müstəqil, öz aralarında sülh və əməkdaşlıq şəraitində yaşayan, Qərb Dəyərlərini mənimsəyən ölkələrin yaşaya bilməsi və bu ölkələrin bəyan edilmiş prinsiplər çərçivəsində dəstəklənməsi önə çıxan amillərdəndir. [3, s.7]. Bu kontekstdə Türkiyə regional güc mövqeyindən istifadə edərək sözügedən ölkələrin aktiv regional əməkdaşlığında iştirak etmək, onların Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatından tutmuş İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatına qədər bir çox beynəlxalq təşkilatlara üzv olmalarını dəstəkləmiş və təşviq etmişdir. Digər tərəfdən, o vaxtkı prezident İlham Əliyevin 2004-cü ilin yanvarında Fransaya rəsmi səfəri zamanı Azərbaycanın Aİ ilə sıx əlaqələr qurmaq istəməsi və Türkiyənin Aİ-yə mümkün üzvlüyünün Azərbaycana müsbət təsir göstərməsi əməkdaşlığın vacibliyini vurğulayırdı.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, 1990-cı illərdən başlayaraq regional siyasət kontekstində hərbi sahədə də əməkdaşlığın aparıldığı görünür. Bu dövrdən etibarən Türkiyə Hərbi Təlim və Əməkdaşlıq müqavilələri və logistik yardımlar vasitəsilə Azərbaycana dəstəyini artırıb və artırmaqda davam edir.

Əməkdaşlıq kontekstində Azərbaycan "həyati vacib ölkə" kimi qəbul edildi və 1992-ci il avqustun 11-də Hərbi Təlim və Əməkdaşlıq Sazişləri imzalandı [8, s.102].

1996-cı il iyunun 10-da Türkiyəyə səfər edən Azərbaycanın müdafiə naziri Səfər Əbiyev və daha sonra Baş Qərargah rəisi İsmayıl Hakkı Karadayı hərbi sahədə təhsil, texniki və elmi əməkdaşlıq haqqında saziş imzaladılar. [9, s.102.]. Təlim çərçivəsində azərbaycanlı zabitlərin Türkiyədə təlim keçməsi və türkiyəli mütəxəssislər tərəfindən yerində təlim keçmə kimi təcrübələr də yer alıb [8, s.102.]. 1997-ci ildə sərhəd xəttində ediləcək mülki və hərbi nəqliyyat vasitələrinin uçuşunun tənzimlənməsi məqsədilə Azərbaycan ilə Türkiyə arasında protokol və strateji əməkdaşlığın genişləndirilməsi haqqında bəyannamə imzalanıb.

Türkiyədə jandarmaya uyğun qüvvələrin hazırlanması məqsədilə "Daxili Qoşunlar Ali Hərbi Məktəbi", yəni Daxili Qoşunların Ali Hərbi Məktəbi Türkiyə ilə 31.10.1997 tarixində imzalanmış protokol çərçivəsində birgə təlim fəaliyyətlərinə başlayıb [10].

1999-cu ildə Türkiyə Silahlı Qüvvələri Azərbaycanın Müdafiə Nazirliyinə maliyyə yardımı göstərməyə başlayıb. Bu maliyyə yardımı müdafiə sənayesi əməkdaşlıqlarından tutmuş texniki avadanlıqların istifadəsinə qədərdir.

2000-ci ildə Türkiyə Hərbi Dəniz Qüvvələri Komandanlığı tərəfindən Azərbaycan Müdafiə Nazirliyinə müxtəlif tipli atıcı katerlər hədiyyə edilib ki, bu da Azərbaycan donanmasının Xəzərdə güclü mövqe tutmasına şərait yaradıb.

2001-ci ildə Naxçıvanda 5-ci Ordu bölgəsinin inkişafı ilə bağlı protokol imzalanıb. 2003-cü ildə kəmərlərin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün hərbi əməkdaşlıq sazişləri imzalanıb. Yenə bu çərçivədə Türkiyə ilə Azərbaycan arasında 2003-2008-ci illər arasında maliyyə dəstəyi, hərbi təchizat və təlim sahələrində əməkdaşlıq üçün müxtəlif protokollar imzalanıb [9, s.102-103].

Azərbaycan Hərbi Akademiyası tələbələrinin Türkiyədə təhsil almağa başlamasından sonra növbəti addım kimi Azərbaycanda Hərbi Akademiyanın yaradılmasına Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin bilavasitə dəstəyini diqqət mərkəzində saxlamaq lazımdır. Çünki Qarabağ müharibəsinə hazırlıqsız yaxalanan və sovet dövründə hərbi təlimlərdə geridə qalan Azərbaycan Türkiyənin təcrübəsindən yararlanmaq istəyini müxtəlif yollarla göstərdi. Beləliklə, Türkiyə Azərbaycan ordusunun quru elementlərinin hazırlanmasına böyük töhfə verdi. 2001-ci il avqustun 23-də Azərbaycan Hərbi Akademiyasının ilk məzunlarının verildiyi mərasimdə Türkiyənin Baş Qərargah rəisi, ordu generalı Hüseyn Kıvrıkoğlu da iştirak edib və bu mərasim 2001-ci ildə İran-Azərbaycan böhranı əsasında yaranan İran-Azərbaycan böhranından dərhal sonra baş tutub. Bu mərasimdən bir müddət əvvəl İran döyüş təyyarələrinin Azərbaycan hava məkanını pozaraq Xəzərdə həyata keçirdiyi uçuşlardan sonra Türkiyənin "Türk Ulduzları" adlı müvəffəqiyyətli akrobatika uçuş komandasının buraxılış mərasimində çıxışı İrana cavab kimi qiymətləndirilib və hədə-qorxu kimi qiymətləndirilib. Türkiyə Silahlı Qüvvələri ilə Azərbaycan Silahlı Qüvvələri arasında 2000-ci il aprelin 5-də imzalanmış protokol çərçivəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin Tədris və Təlim Mərkəzi 2001-ci il martın 26-da açılıb. Bu mərkəz komanda heyətinə NATO standartlarında təkmil hərbi elmi təlim vermək üçün tamamlayıcı qurum kimi yaradılmışdır [10].

Sülh Naminə Tərəfdaşlıq Proqramı çərçivəsində ordusunun NATO standartlarında yenidən qurulması siyasətini həyata keçirməyə çalışan Azərbaycan 1997-ci ildən Təşkilatın Planlaşdırma və Təhlil Prosesi proqramında fəal iştirak edir. Bu proqram çərçivəsində ölkənin müdafiə sistemində əsaslı dəyişikliklər edilib, Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin infrastrukturunun, texniki təchizatının və müdafiə qabiliyyətinin NATO standartlarına uyğunlaşdırılması istiqamətində bir çox layihələr həyata keçirilib. 1997-ci ilin yanvarında Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin tərkibində Sülh Korpusu yaradıldı. 1999-cu il oktyabrın 20-də Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında Kosovo Türk Batalyonu Əməliyyat Qrupu tərkibində Kosovoya gedən Azərbaycan bölməsinin statusu haqqında saziş Azərbaycan Parlamenti tərəfindən təsdiq edildikdən sonra, Azərbaycan Sülh Korpusunun bir qrup əsgəri bu istiqamətdə öz vəzifələrini yerinə yetirməyə başlayıb [1, s.5]. NATO-nun baş katibi Lord Corc Robertson Azərbaycanın müdafiə naziri Səfər Əbiyevlə görüşündə Azərbaycan Sülhməramlı Qüvvələrinə təşəkkür edib və "Azərbaycanın Kosovodakı 40 mindən çox Sülh Korpusu əsgəri arasında xüsusi mövqeyə malik olduğunu" vurğulayıb. Aydın məsələdir ki,

Azərbaycan bölməsinin rolu o qədər önəmlidir ki, bölmənin türk batalyonunun tərkibində vəzifə götürməsi də öz təsirini göstərir.

Türkiyənin köməyi ilə Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbi NATO standartlarına keçib. 2001-ci ilin avqustunda bu məktəb NATO standartlarına tam uyğun təlim keçmiş ilk məzunlarını yetişdirdi. Azərbaycanın o vaxtkı prezidenti Heydər Əliyev məzuniyyət mərasimində iştirak etmək üçün Azərbaycanda səfərdə olan Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin Baş Qərargah rəisi Hüseyn Kıvrıkoğlu ilə görüşmüş, çox məmnun olduğunu vurğulayaraq demişdir: "Azərbaycan ordusunun formalaşdırılması, təlimi və modernləşdirilməsində Türkiyə Silahlı Qüvvələrinin rolunu çox mühüm hesab edirik və hesab edirik ki, bu istiqamətdə səylər artırılmalıdır" [5].

Azərbaycan ordusunun gücləndirilməsi Türkiyənin hərbi təhlükəsizlik siyasətinin də mühüm tərkib hissəsidir. Bu məqsədə xidmət edəcək fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi üçün Türkiyə NATO-nun imkanlarından Azərbaycanın yüksək səviyyədə istifadə etməsi üçün əlavə tədbirlər də təklif etmişdir. 2001-ci ildə Azərbaycanda həyata keçirilən NATO-nun "Cooperative Determination 2001" tətbiqatı zamanı Azərbaycana gələn NATO Cənub-Şərqi Avropa Birləşmiş Qüvvələrinin komandanı general Oktar Ataman belə təlimlərin əsas məqsədinin NATO ilə Sülh Naminə Tərəfdaşlıq proqramına daxil olan ölkələrin orduları arasında birgə fəaliyyəti və əməkdaşlığı inkişaf etdirmək olduğunu qeyd etmişdir [5]. NATO çərçivəsində birgə fəaliyyət, NATO-nun Kosovodakı qüvvələri (KFOR) və Əfqanıstanda Türkiyə Sülhməramlı Qüvvələrinə tabe olan Beynəlxalq Təhlükəsizliyə Yardım Qüvvələri (ISAF) ilə birgə fəaliyyət, Azərbaycan silahlı qüvvələrinin infrastruktur və sistemlərinin yenilənməsi və NATO-nun standartlarına tam keçid, Türkiyə Baş Qərargahının Azərbaycana göstərdiyi qarşılıqsız maliyyə və texniki yardım, hərbi sahədə Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinin hər sahədə inkişafına yaxşı nümunədir [13].

Azərbaycan-Türkiyə hərbi əlaqələrini dörd kateqoriya üzrə qiymətləndirmək olar: hərbi-siyasi, hərbi-texniki, hərbi-elmi və səhiyyə. Bu gün bu iki ölkə istər NATO-nun müəyyən proqramları, istər "Sülh Naminə Tərəfdaşlıq" proqramı, istərsə də hərbi əməkdaşlıq sazişi çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlər vasitəsilə hərbi-siyasi əməkdaşlığı gücləndirir. Hərbi-texniki sahəyə gəlincə, Türkiyənin Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinə müasir nəqliyyat texnikası və hərbi texnologiya yardımı diqqət çəkir. Bu gün Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin əhəmiyyətli bir hissəsi (Jandarma və Milli Ordu hissələrinin əhəmiyyətli hissəsi), xüsusən də Naxçıvandakı bütün Ordu Türkiyə istehsalı olan nəqliyyat sistemləri ilə təchiz olunub. Türkiyənin hərbi dəstəyi sayəsində Azərbaycan əsgərlərinin böyük əksəriyyəti müasir texniki vasitələrdən istifadə edə bilir.

Türkiyənin verdiyi hərbi yardım əsasən Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin NATO ilə əməkdaşlıq imkanlarının artırılmasına, Azərbaycan əsgərlərinin Türkiyədə və NATO-nun təlim mərkəzlərində xüsusi təlimlər keçməsinə yönəlib.

Türkiyəli hərbi ekspertlər Azərbaycan hərbi məktəblərində və bəzi hərbi hissələrdə təcrübələrini buradakı əsgər və tələbələrlə bölüşürlər. Azərbaycan əsgərləri və qaziləri zərurət yarandıqda Türkiyədəki hərbi səhiyyə müəssisələrindən tibbi xidmət ala bilərlər. NATO ilə uyğunlaşma proqramlarının həyata keçirilməsi həm Azərbaycan, həm də NATO üçün vacibdir. Azərbaycanın Türkiyənin təcrübəsindən yararlanması və bu uyğunlaşdırma proqramlarının həyata keçirilməsinə yardım etməsi daha əlverişlidir.

Bütün bunlar diqqətə alınaraq, Azərbaycanda həm hərbi normativ-hüquqi bazanın formalaşdırılması prosesi, hərbi nizamnamələrin qəbulu, hərbi rütbəlrin müəyyənləşdirilməsi və verilməsi kimi məsələlər, Türkiyənin hərbi sisteminə uyğun olaraq həyata keçirilmişdir [4].

Nəticə. Azərbaycan ilə Türkiyə arasında başlayan siyasi-iqtisadi münasibətlər, qısa müddətdə hərbi-siyasi münasibətləri də əhatə etmişdir. 1992-ci ildə tərəflər arasında ilk hərbi sənədlərin imzalanması ilə başlayan Azərbaycan-Türkiyə hərbi münasibətləri, bu gün stratejik müttəfiqlik səviyyəsinə yüksəlmişdir. İki dövlət arasında hərbi münasibətlər sahəsində demək olar ki, bu sahənin bütün istiqamətləri üzrə möhkəm əməşdaşlıq bağları formalaşmışdır. Təsadüfi deyildir ki, 44 günlük müharibədə Azərbaycan ordusunun qələbəsi, həm də Türkiyənin qələbəsi olaraq bütün dünyada qəbul edilmişdir. Bu isə onu göstərir ki, artıq istər dost, istər düşmən dövlətləri Azərbaycan-Türkiyə hərbi-siyasi münasibətlərinin güclü və sarsılmaz əsaslarını qəbul edirlər. Bu gün iki dövlət arasında güclü

hərbi-siyasi münasibətlərin mövdul olmasının əsasını, məhz, müstəqillimizin ilk illərində iki dövlət arasında imzalanan müqavilələrə əsaslanan planlı inkişafa dayanır.

ƏDƏBİYYAT

1. Askerzade, A. NATO çerçevesinde Azerbaycan-Türkiye askeri işbirliği ve bölgesel güvenlik sorunları // – Karadeniz Araştırmaları, – 2009. 20, – 1-17.
2. Aydın, U, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin son on yılı (2006-2016): kardeşlikten stratejik işbirliğine uzanan yol // – Avrasya Uluslararası Araştırmalar, – 2018. 6/13, – 38-62.
3. Aydıngün, İ., Balım, Ç. Bağımsızlıklarının yirminci yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna türk dilli halklar - Türkiye ile ilişkiler. – Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, – 2012.
4. Ayna. – 2005, 16 İyul.
5. Azərbaycan. – 2001, 13 Noyabr.
6. Babayeva, V. Haydar Aliyev dönemi Türkiye-Azerbaycan ilişkileri. – İstanbul Ticaret Universiteti Sosial Elmlər İnstitutu. – İstanbul, – 2013.
7. Bağbaşlıoğlu, A. Transatlantik İlişkiler Bağlamında "Küresel Ortaklar" ve "Akıllı Savunma" // – Adam Akademi, – 2013. 3/1, – 75-92.
8. Çelikpala, M. Türkiye ve Kafkasya: reaksiyoner dış politikadan proaktif ritmik diplomasiye geçiş // – Uluslararası İlişkiler, – 2010. 7/25, – 93-126.
9. Ekşi, M. Türkiye-Azerbaycan ilişkileri: söylemden reelpolitiğe. // – Avrasya Etüdleri, – 2009. 36, – 95-112.
10. İxtisaslaşdırılmış hərbi ali təhsil müəssisələri [Elektron resurs] / URL: https://www.seferberlik.gov.az/az/military/menu/detail/249/ [15.09.2023].
11. İmanbeyli, V. Modern dönemde Kafkaslarda işbirliği modelleri // - Avrasya İncelemeleri, – 2015. IV/2, – 224-253.
12. Kasapoğlu, C. Türkiye-Azerbaycan: savunma işbirliğinden askeri ittifaka: [Elektron resurs] / – 2017. URL: https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/turkiye-azerbaycan-savunma-is-birliginden-askeri-ittifaka/952323 [15.09.2023].
13. NATO's relations with Azerbaijan: [Elektron resurs] / URL: http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd [15.09.2023].

ГЮНЕЛЬ ЮСИБОВА
Докторант кафедры Социальных Наук
Гянджинского Государственного Университета

АНАЛИЗ ИСХОДНОЙ ПРАВОВОЙ ОСНОВЫ АЗЕРБАЙДЖАНО-ТУРЕЦКИХ ВОЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ

Азербайджано-турецкие отношения в настоящее время переживают самый быстрый этап развития по всем направлениям. То же самое можно сказать и о военно-политических отношениях между двумя государствами. Реальность оккупации двадцати процентов ее земель и необходимость защиты своей независимости заставляли Азербайджанскую Республику всегда полагаться на Турцию как на самое надежное государство и сотрудничать как на основного партнера во всех областях своих внешних отношений, включая военный. Эти отношения сыграли решающую роль в освобождении оккупированных земель в ходе 44-дневной войны. Несмотря на то, что в мире очень мало стран, где отношения столь искренни, отношения между сторонами не вышли за рамки международного права. Со дня обретения Азербайджаном независимости сотрудничество по всем направлениям военных отношений основывается на двусторонних и многосторонних международных соглашениях. В данной статье изучены международно-правовые документы, составляющие основу азербайджано-турецких военных отношений, и конкретные шаги, вытекающие из этих документов.

Научная новизна статьи заключается в том, что здесь были изучены документы, подписанные между Азербайджанской Республикой и Турцией в 1990-х годах и регулирующие военные отношения.

Вывод исследования заключается в том, что в целях подготовки правовой базы для развития военного потенциала между двумя государствами были подписаны соглашения, которые позволяли проводить оборонительные учения и обеспечивать вооружением и военным снаряжением в соответствии с требованиями времени, в соответствии с диверсификацией военных отношений, нормативно-правовая база постепенно совершенствуется.

Ключевые слова: Азербайджано-турецкие военно-политические отношения, нормы международного прав, международное соглашение.

GUNEL YUSIBOVA
PhD student of the Department of Social Sciences of Ganja State University

ANALYSIS OF THE PRİMARY LEGAL FRAMEWORK OF AZERBAIJAN-TURKEY MILITARY RELATIONS

Azerbaijan-Turkey relations are currently experiencing the fastest stage of development in all directions. The same opinion can be mentioned for the military-political relations between the two states. The reality of the occupation of twenty percent of its land and the need to protect its independence have made the Republic of Azerbaijan to always rely on Turkey as the most reliable state and cooperate as the main partner in all areas of its foreign relations, including the military. These relations played a decisive role in the liberation of the occupied lands during the 44-day war. Despite the fact that there are very few countries in the world where relations are so sincere, the relations between these countries have not gone beyond the framework of international law. Cooperation in all directions of military relations has been based on bilateral and multilateral international agreements since the day when Azerbaijan gained its independence. İn this article, the international legal documents that form the basis of Azerbaijan-Turkey military relations and the specific steps arising from these documents have been studied.

The scientific novelty of the article is that the documents that were signed between the republics of Azerbaijan and Turkey in the 1990s and that regulate military relations are studied here.

The conclusion of the study is that, in order to prepare a legal basis for the development of military capabilities, agreements were signed between the two states, which allowed for the conduct of defensive exercises and the provision of weapons and military supplies in accordance with the requirements of the time, according to the diversification of military relations, normative-legal basis is gradually improved.

Keywords: Azerbaijan-Turkey military-political relations, norms of international law, international agreement.

Məqalənin redaksiyaya daxil olduğu tarix: 15 sentybar 2023-cü il.
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 05 oktyabr 2023-cü il.
Rəyçilər: t.ü.f.d. Cavid Bağırzadə, t.e.d. İsmayıl Məmmədov.